IstanbulArtNews

Haziran, 2016 Sayı: 32

‘Tamamen açık’ bir sergi

İnci Eviner’in 40 yıla yakın sürede ortaya koyduğu üretimleri, küratörlüğünü İstanbul Modern Direktörü Levent Çalıkoğlu’nun üstlendiği “İçinde Kim Var?” sergisinde bir araya geliyor. Ferko sponsorluğunda gerçekleştirilen sergi, İstanbul Modern’in bir kadın sanatçıya ayırdığı ilk retrospektif olma özelliğini taşıyor.

FOTOĞRAF: PINAR LAURIDSEN

İnci Eviner

NİLÜFER ŞAŞMAZER
nilufer@istanbulartnews.com

1980’de Akademi’den mezun olduktan sonra dönemin zor şartları altında hayatta kalma mücadelesi nedeniyle ancak ‘90’lı yıllarda verimli biçimde üretebilen, ne var ki 2000’lerin sonuna doğru ‘keşfedilen’ İnci Eviner’in yarattığı profilde ‘inanç’ ve ‘direnme’ kavramları öne çıkıyor. Önce Akademi’nin, ardından sanat dünyasının ataerkil yapısı içinde kadın (sanatçı) kimliğini inşa etmeye çalışan Eviner, “İçinde Kim Var?” ile İstanbul Modern’in retrospektifine yer verdiği ilk kadın sanatçı oluyor. Sanatçının, yapıldıkları dönemin fiziksel ve siyasi şartları nedeniyle gösterilememiş işlerini de kapsayacak olan sergisi 22 Haziran’da izleyicisiyle buluşuyor. 1980’li yıllardan günümüze uzanan bir aralıkta videodan heykele, desenlerden fotoğraflara uzanan farklı ifade arayışlarının ürünü olarak ortaya konmuş çalışmaların yer alacağı “İçinde Kim Var?”, kronolojik olmayan bir akışla, tek bir yerleştirme olarak tasarlanmış. Sergi, Darülaceze döneminden “Coğrafya” çizimlerine, “Terra Incognita” dizisinden “Harem”, “Parlamento” ve “Kırık Manifestolar”ın aralarında bulunduğu video çalışmalarına, zengin ifade arayışının gelişimini betimleyen işleri bir araya getiriyor. Açılıştan önce İnci Eviner ile atölyesinde buluşup 27 Kasım’a kadar süren sergisini nasıl kurguladığını, hazırlık aşamasında geçmişle nasıl yüzleştiğini ve ‘kadın sanatçı’ olma durumunu konuştuk.

30 seneyi aşan üretim sürecinizi ve bu süreçte ortaya çıkanları İstanbul Modern’deki retrospektif serginizde izleyeceğiz. Sergiye hazırlanma süreci nasıl geçti sizin için? Sergilemeyi nasıl tasarladınız, nasıl bir aura yaratmayı amaçladınız?

Aslında sergiyi ‘retrospektif’ yerine ‘mid-career’ olarak tanımlamak istedik; ancak bu tanımı Türkçeye çevirmekte zorlanıyoruz. Müze de ‘retrospektif’ kelimesini tercih etti, sonuçta hem yaşayan hem de hayatta olmayan sanatçılar için yapılabiliyor retrospektifler.

Bu sergi benim için geriye dönüp bakma fırsatı oldu ve hem sanatçı kimliğinin nasıl inşa edildiğiyle ilgili olarak kendi hikayeme belli bir mesafeden bakma fırsatı sundu hem de bütün işler arasında birtakım gizli bağlar olduğu ortaya çıktı. Dolayısıyla üzerinde çalışırken sergiyi tamamen açık bir şekilde tasarladım. Açık sergiden kastettiğim; kronolojik olmayan bir sıralama içinde, birbiriyle konuşan, birbirine referans oluşturan, aynı arka planı kullanan ama farklı dönemlerde farklı biçimlerde ifade bulmuş görsel dilin yeniden dolaşıma sokulduğu daha dinamik bir ortam.

Şu ana kadar yaptığım serilere dair yazdığım eşlikçi metinlerle bölüm bölüm ilerledik ve sergi mekanına girildiği anda tüm alanın tek bir resim gibi algılanabilmesini mümkün kılacak bir tasarım yaptık. Dolayısıyla hem düşeyde hem dikeyde çalışan bir sergi düze-

ni oldu. Bu tasarım sonucunda videolar yukarı, tavana doğru yaklaşır ya da tavandan inerken, farklı yüksekliklerdeki platformlarda biraz labirent gibi düzenlenmiş, birbiri içinden çıkan, birbirine doğru akan yarı kapalı, yarı açık mekanlar oluştu. Bu tasarımın aslında işlerin içeriğinden ve formundan çıktığını düşünebiliriz. Örneğin "Modern Çöküşün Bakımı" ve "Ortak Eylem Aygıtı"ndaki mimari birimleri serginin tasarımına dahil ettim. Yapıtların kendi içinde bir işleyiş biçimi vardı; ben de o işleyiş biçimini daha görünür kıldım ve onu bir strüktür içinde yeniden sahneledim, dönüştürdüm. Böylece iki ayrı iskeleden, yani mekanın iki farklı noktasından sergiyi görmek mümkün olacak.

Neden özellikle böyle bir tasarımı tercih ettiniz?

Sergiyi ister istemez bu şekilde sahneliyoruz çünkü işleri geçmişte belli mekanlarda yerleştirdiğimiz şekliyle tekrar etmek imkansız. Yapıtların geçen zamanı da üzerlerinde taşıdıklarını düşünürsek bunları yeniden sahnelemek istedim. Tüm malzemeyi tıpkı yeni bir yapıt ortaya koyarmış gibi yeniden düzenledim, daha doğrusu koreografi diyorum ben buna. Sergi paralelinde katalog da aynı bu şekilde ilerleyecek. Belli metinler bölümlerin başına yerleştirildi, eşlikçi metinler diyoruz onlara, bunlar bence bu sergi için çok şey ifade ediyor. Çünkü yaptığım işlerin paralelinde o işleri ifade edecek metinler yazmaya çok erken dönemde başladım. Bunun sebebi belki ülkemizde hâlâ sanatçı ve sanat yazarı arasında doğru düzgün kurulamamış ilişki olabilir. Böyle bir ihtiyaçtan dolayı yazmayı öğrendim. Yazılar giderek işleri tarif etmeden ve açıklamadan onların yanında yer alabilen, onları destekleyen eşlikçi metinlere dönüştü. Hâlihazırda böyle bir birikim varken bunları da katalogdaki bölümlerin başına koymaya karar verdik. Yazdığım birçok söz var, onlarla desenler arasında da yeniden bir ilişki kurguladım.

Dolayısıyla tüm sergi, vaktiyle yapılmış üretimlerin bir anlamda yeniden kurgulanması ve sergilenmesi oldu. Tüm sergiyi bir enstalasyon gibi düşünebilirsiniz. Benim için de çok zevkli bir süreçti. Tüm küratöryel ekip, Levent Çalıkoğlu ve kataloğun tasarımını yapan Bülent Erkmen de dahil, geleneksel biçimden çok farklı olan bu sergilemenin ve kataloğun gerçekleştirilebilmesi için elinden geleni yaptı.

Tüm üretimleri ortaya döküp bunlara tekrar bakmak sizde güçlü duygular yaratmıştır diye düşünüyorum. Hazırlık süresince nasıl hissettiniz kendinizi? Bu sergi bir tür onaylanma mı, yüzleşme mi oldu sizin için?

Benim için onaylanmak oldukça şüpheli bir yaklaşım, bu yüzden dönüp geriye bakmak ve bütünü görmek yüzleşmeleri de beraberinde getirdi. Yırtılıp atılan işler oldu, bazen de beni şaşırtan işlerle karşılaştım. Bu geriye bakış bana Manastır'daki atölyeyi ve ortamı yeniden düşünme fırsatı verdi. Aslına bakılırsa mezun olduktan sonra bir süre üretime ara verdim. Çocuğum oldu, onu büyütmekle uğraştım, geçinmek için farklı işler yapmak zorunda kaldım. Dolayısıyla yoğun bir şekilde üretim sürecine girmem 1992'de Ermeni Manastırı'ndaki bir odayı atölye olarak kullanmaya başlamamla oldu. Orası kendi dünyamı kurabileceğim bir mekandı. Daha sonra ismi İstanbul Sanat Merkezi olarak anıldı. O mekan, '80 travmasından sonra sanatçıların ilk kez bir araya geldiği, çok güçlü bir atölyeler birliğiydi. Bu bina nasıl ki benim sanat pratiğimin gelişmesinde, evrilmesinde önemli bir duraksa, pek çok sanatçı için de aynı şey geçerliydi. Aslında mücadelelerle geçen '90'lı yıllarda çok da görünür olmayan, marjinalleştirilmiş sanatçıların yer aldığı o manastırı şimdi baktığımda sanatçıların birbirlerine tutunabildikleri ve '80'lerin savrulmasından sonra birbirlerini buldukları bir yer olarak görüyorum.

Kimler vardı o dönemde manastırda üreten?

Hüseyin Alptekin, Hülya Botasun ve Bedri Baykam orada çalışıyordu. Vahit Tuna çok gençti o zaman. Tiyatrolar da vardı, Naz Erayda, halen çok yakın arkadaşım olan Zeynep Günsur… Ortak bir üretim yoktu ama hepimiz orada kendimizi iyi hissediyorduk, çünkü izleyici ve kurum olarak çok fazla karşılığımız yoktu bu dünyada. Tarlabaşı'nda soyutlanmış, varlığı sanki şüpheli hale getirilmiş, sayısı azalmış Ermeni cemaatinden kalma bu dev binayı işgal eden sanatçılardan biri olarak geriye dönüp baktığımda bu mekanın çok etkili olduğunu düşünüyorum. Bizden önce de binadaki pek çok oda sinema platformu olarak kullanılmıştı. İlk geldiğimizde bir oda hapishane, bir oda sınıf şeklinde dekore edilmişti, hatırlıyorum.

Mekanın kendisi o zamanki gerçeküstü varlığımızla benzeşiyordu; sanat kurumları ve izleyicisi ile ilişkisi minimum düzeyde olan, eserlerini sergileme olanağı bulmakta güçlük çeken bir grup sanatçının kendi yaşam biçimini inşa ettikleri bir yerdi. Kendimizi bir arada iyi hissettik. Zaten hepimiz çok parasızdık, bu işten para kazanılacağını bile bilmiyorduk. Öyle bir şey yoktu…

Aslında bu sergi Türkiye'nin son 30 yılda geçirdiği aşamaların bir çeşit yansıması olarak da değerlendirilebilir; bütün bunlar sanatçının akıp giden hayatında bireysel boyutta yansıttıkları kadar, toplumsal bazı gerçekleri de görünür kıldı. İnsanın sanatçı olarak kendini inşa ettiği, esinlere açık ya da kapalı olduğu dönemler gözümün önüne serildi. Ben bu sergiyi biraz da bağımsızlık mücadelesinin tanığı olarak düşünüyorum. Tabii bu arada unutmak istediğim dönemlerim de vardı. Onları da acımasızca yırttım attım.

Göz ardı etmek anlamında mı söylüyorsunuz yoksa gerçekten çöpe atmak anlamında mı?

Gerçekten yok ettim. Kendi hayatımı da silip süpürüp toparladım bir anlamda. Zamanında böyle bir ortam olmadığından, insanlarla paylaşılamadığı için paketlerin içinde kalmış pek çok şey vardı. Bir kere onları tekrar görmek benim için büyük sürpriz oldu. Ayrıca çok uzun zamandır hep aynı imgeler üzerinde çalıştığımı fark ettim. Bunu unutmuştum. Kataloglar bu bilgiyi taze tutmak için yeterli olmuyor. Tabii o paketler açılırken bir yandan da özgüvenimi kaybettiğim, '80'li yıllarda sadece hayata tutunmak için, panik halinde çizdiğim ve şimdi yaptıklarımla pek ilişki kuramadığım işleri görmek hem biraz hüzünlüydü hem de dramatikti ve onların yok edilmesi gerekiyordu. Bunu yapmaktan büyük keyif de aldım aslında. O kadar çok üretmişim ki artık çekmece, depo yetmiyordu. Tabii bunu başka bir açıdan daha da hüzünlü buluyorum: Hiç kimsenin ilgilenmediği zamanlarda bir insanın ısrarla ve sürekli bu kadar çok çalışması gerçekten hüzünlü. Kendi inadıma, kararlılığıma şaşırıyorum fakat ne olmuş orada, niye bu kadar yalnız kalmışım diye düşünmeden de edemiyorum.

Üretime asılmak belki bir tür tedaviydi o dönem sizin için.

Tedavi amaçlı olmaktan çok varlığa ait bir direniş ve meydan okumaydı ama bütün sergide aslında hep şunu düşündüm: Bağımsız olabilmek değil, 'bağımsız kalabilmek' için bile olağanüstü çaba sarf etmek gerekiyordu bir kadın ve bir sanatçı olarak. Aslında o inadın bir sonucu bu karar. Tabii ki bu benim hayatla ilişki kurma biçimimle, varoluş nedenimle çok ilgili. Kadın meselesiyle de ilgili; o sosyal yapının içinde bağımsız bir sanatçı olmak, öyle yaşamak, hele bunu inşa etmek olağanüstü büyük bir çaba gerektiriyordu. Bunun doğru okunduğu takdirde benden sonraki jenerasyon için de önemli olduğunu düşünüyorum.

Üretiminizde tekrar eden motifler, temalar gördüğünüzü söylediniz. Bunlar nelerdi? Belli dönemlerde öne çıkan belli motifler var mı?

Süreç içinde '80'leri biraz çöpe attım. Bunu da bir sanatçının kendisiyle yüzleşme süreci içinde yaşaması gereken, bir çeşit cesaret örneği olarak görüyorum. Belli şeylerde ısrar etmişim, o şeyler nedir, dış dünyayla iç dünyanın çatışması ya da buluşması. O içsel dışavurum bütün olup bitmekte olanla, sosyal yapılarla girilen çatışmalarla ilgiliydi. Elbette bu şekilde düşünüldüğünde cinsiyetin önemi ortaya çıkacaktır, çünkü bu doğrudan doğruya benim kendi varlık alanımla ilişkiliydi. Ben beş yaşından beri çiziyorum ve büyük bir zevkle çiziyorum. Hep tutkuyla çizdim. Bu alan kendimi kurabileceğim bir olanağa dönüştü benim için. Genç bir kızken hayallerimi oraya taşıdım; kendimi gelecekte nasıl inşa edeceğimin, bütün o hayallerin, tasarımların ortaya çıktığı bir havuza dönüştü. İşte o durumda sanat özgür olmak için bir olanak oldu.

Akademi'de ikinci sınıfta nü'yle karşılaştığım zaman oradaki sanat eğitiminde ortaya konan konuların sadece bir disiplin, bir sistem olmasını; nü çalışmanın öğrenmek için bir araç olarak kullanılmasını çok yadırgadım bir süre sonra. O noktada başladığım "Darülaceze" dönemimde de daha farklı, daha sahici bir beden arayışı başladı. Çünkü hayatla ve nesnelerle, doğayla aramdaki ilişki her zaman çok karmaşıktı. 'Nü'yü bir çalışma nesnesi olarak ele almayı çok yadırgıyordum. Onu içselleştirmem ve onunla başka türlü bir ilişki kurmam gerekiyordu. Ortaokuldan beri çok iyi bir edebiyat okuyucusuydum; dolayısıyla kelimelerin, satırların arasındaki boşluklarda resmi düşünüyordum. Resim yapma tutkumu daima edebiyat beslemiştir.

Sanatçının sanat pratiğini ve kimliğini bir yaşam biçimine dönüştürme çabası hayatla arasındaki çelişkileri daha şiddetli bir şekilde ortaya çıkarıyor. Kadın kimliği burada toplumsal cinsiyet sorunu olarak başka bir okumaya olanak veriyor.

Sanatta kadın meselesini, ihmal edilen öteki cinse tanınmış bir alan olarak ele almamak lazım. Burada bir kafa karışıklığı oluyor. Sanat yapan, yani sosyal meselelerle, ifadeyle uğraşan ve çatışan bir insan için cinsiyet meselesinin önemli olmaması mümkün değil. Ortaya konan üretimler ister istemez toplumsal yapı içindeki kadın kimliğinin dönüşümüyle de ilgili oluyor. Çoğunlukla kadın olma durumuyla iktidar arasındaki çekişme, sanatsal form ve ifade içinde açıkça su yüzüne çıkıyor. Kullandığım imgeler yalnız iç dünyamın yansımaları değil, aynı zamanda toplumsal etkileşimin bir sonucu. Yine geriye bakarken daha iyi fark ettiğim bir şey de, Batı sanat tarihinin sırtıma yüklediği o korkunç ağırlıkla mücadele etme biçimim. Bu benim daha çok '90'larda karşılaştığım bir durumdu. '90'lı yıllarda neredeyse bir açık üniversite gibi olan; Ali Akay, Saffet Murat Tura, İhsan Bilgin, Ertuğrul Kürkçü ve diğerlerinin öncülüğünde Deleuze ve Guattari, Freud, Lacan çalıştığımız Bilar çok önemliydi. Ne kadın ne de bir bilinç olarak içinde yer alabildiğimiz ama ölesiye sevdiğimiz Batı sanatı ve kültürüyle, taptığımız ressamlar ve resimlerle aramda hep bir çelişki vardı. Mesela Max Beckmann'ı oldum olası çok severim ama ona ne zaman baksam olağanüstü Batılı bir adam, aynı zamanda da muhteşem bir resim görüyorum. Batı sanat tarihi zaten böyle kurgulanmıştı: Batılı, beyaz ve erkek. Dolayısıyla kendi benliğimin gelişmesi konusunda hep oradan oraya savrulmak durumunda kaldım. Ama oradaki olağanüstü örneklerle ilişkim de hayranlık ve esinlenme üzerine kurgulanmıştı. Dolayısıyla Batı sanatıyla mücadele etme biçimim imgeleri toplamak, dünyaya atılmış her türlü imgeden yepyeni şeyler kurgulamak ve alıntılamakla ilgili oldu; bu da daha çok Deleuze ve Guattari'nin beslediği bir davranıştı.

Bunu bu sergide daha net gördüm. İmgeleri toplama, fotoğrafı kullanma biçimim o dönem için oldukça yabancıydı. Özellikle de 2000'li yıllarda fotoğrafa duyulan ezici, kutsal saygıyı düşünürsek bunlar onu alt üst eden fotoğraflardı. Dolayısıyla bunların tekrar ortaya çıkması benden daha genç jenerasyon için ne anlama gelecek merak ediyorum. Aynı zamanda hocalık yaptığım için orta yaş sanatçı olmanın ne kadar konformist, insan zihnini askıya alacak bir durum olabileceğini hem kendi jenerasyonumda hem de benden öncekilerde daha açık bir şekilde görüyorum. Bu tuzağa düşmemek, sanatçıların birbiriyle paylaştıkları o özgür ruhu kaybetmemek için genç sanatçıların heyecanını paylaşmak, öğretirken öğrenmek benim için hep çok önemli oldu.

Kimi sanatçılar hocalığı üretimini engelleyen bir şey olarak görür ama sizin için zamanın ruhunu yakalamanıza, güncelin nabzını tutmanıza yarayan bir araç olmuş.

Hocalık beni canlı tuttu. Tabii bunun getirdiği kimi tehlikeler var. Birincisi, belli bir süre sonra sanatçı kimliği bir statüye dönüşüyor. Ben bundan şiddetle kaçınmak istedim. İkincisi, belli bir anlatının bir konfor getirdiğini görüyoruz. Aynı şeyi üretip devam ettirmenin ve kopyalamanın yeterli olduğu, sanatçı dediğimiz kimliğin böyle kurulduğu bir tarihten geliyoruz. O tuzağa da düşmemeye çalıştım. Hocalık benim için sürekli öğrenmek, farklı çalışma metotlarına açık olmak anlamına geliyor. Nitekim Yıldız Teknik Üniversitesi'nde hocalık yapmaya başladığım zaman interdisipliner bir yapıyı bir eğitim anlayışına dönüştürmek için arkadaşlarımla yaptığım çalışmalar benim için çok ufuk açıcı oldu.

Önünüzde örnekler var mıydı?

Hiç yoktu. Kitaplar getirttim, çalışmak için ekipler kurdum ve bu bana büyük zevk verdi. Acaba tüm sanatları bir araya getirecek çok temel kavramları nasıl ortaya çıkarabiliriz sorusuyla yola çıktım ve arkadaşlarımın katkısıyla onu inşa ettik. Temel tasarım eğitimi bana farklı düşünmeyi öğretti, farklı disiplinlerle yan yana gelebilme alışkanlığını yarattı. Edebiyatın, performatif olanın temelinde olabilecek, öğrenciyi özgürleştirecek, benim de özgürlük duygumu canlı tutacak bir metot nasıl olmalı? Kafamız, beynimiz, ruhumuz ve elimiz nasıl çalışmalı? Bu sorularla yola çıktık.

Bu örnek önemli çünkü Akademi'de sisteme karşı çıkan ama hoca olduğunda başka bir tür iktidar kuran örnekler de var.

Aynen, o tuzağa düşmek istemedim hiçbir zaman çünkü hocalık bir statü değil benim için. Burada kadın olmanın önemli bir farklılık yarattığını düşünüyorum. İçtenlikle ürettiğinde, kendini eleştirme gücünü canlı tutabildiğinde kurumsal bir kimlik olamazsın. Sen öyle duyuyor, öyle hissediyorsun ve bütün olup biteni de bir katalizör gibi dönüştürüyorsun.

Ancak ben hayallerimi de canlı tutmak zorunda hissettim çünkü sosyal olayları imgelere dönüştüren biri değilim, bunlar uzun çalışma sürecinde dolaylı bir şekilde evriliyor. Dolayısıyla bahsettiğim bütün bu tuzakları görme ve bunlardan uzakta durma eğilimi beni hep uyanık tuttu. Ancak bu ülkenin siyasi ortamı bizim yakamızı hiç bırakmadığı için zaten hep alarm durumdaydık.

> "Bu sergi Türkiye'nin son 30 yılda geçirdiği aşamaların bir çeşit yansıması olarak da değerlendirilebilir; bunlar sanatçının akıp giden hayatında bireysel boyutta yansıttıkları kadar, toplumsal bazı gerçekleri de görünür kıldı. Ben bu sergiyi biraz da bağımsızlık mücadelesinin tanığı olarak düşünüyorum. Tabii bu arada unutmak istediğim dönemlerim de vardı. Onları da acımasızca yırttım attım."

Aslında kadın olma durumu hakkında daha bütüncül bir vizyon ortaya çıkarabilmek için sanata ve sanatçıya bakmanın eleştiri kültürüne çok şey katacağını düşünüyorum. '70'li yıllarda içinde bulunduğumuz sol harekette kadın yoktu. Tipik cumhuriyet döneminin o hazır, elimize verilmiş haklarını birer klişe, kalıp olarak annelerimizden devraldık. Benim kuşağımda sanat yapmak bir özgürlüktü. Fakat özgürlük üzerine konuşacaksak, kadın olarak ne kadar özgürdük? Bunu düşünmek gerek.

Ben elbette feministim fakat galiba sanat ortamının feminizmi anlayış biçimi biraz farklı. Çünkü hatırlıyorum, '90'lı yıllarda, 2000'lerin başında sanatçılar kendilerine böyle bir etiketi hiç yakıştıramazlardı. Benden önceki jenerasyon neden bu konuyu hiç konuşmaz? Akademi'de kadın olmak diye bir şey vardı, nasıl olmaz? Bu ülkede günde kaç kadın öldürülüyor? İnsanlar kendilerini burjuva sınıflarına dahil ederek tüm bu olanlardan nasıl soyutlayabilir? Bence kadın meselesi son derece karışık. Bunun özellikle de sanatta çok farklı ve iyi okunması gerektiğini düşünüyorum.

Peki sergiye dönersek, eserleri seçerken neleri göz önüne aldınız? Daha çok görülmemiş eserlere mi ağırlık verildi?

İşler arasındaki tutarlılıklar ya da farklılıklar, birbirleri arasındaki diyaloglar önceliğimiz oldu. Ancak görülmemiş birçok iş de var. '90'larda 'iki senede bir sergi yapılır' diye bir şey vardı, nedense. Belki de sanatçının üretimi, o zamanki sanat ortamında karşılığını bulamadığından... O nedenle elbette bir sürü desen çekmecelerden hiç çıkmamıştı. Bunlar arasında hatırlamaktan, tekrar karşılaşmaktan memnunluk duyduğum işler oldu ve bugün yaptığım çalışmalarla da bir ilişki kuruldu. Ayrıca bir de hiç görmediğiniz videolar olacak.

Sergi için yeni hazırladığınız "Bana Kötü Bir Şey Oldu" videosundan bahseder misiniz?

Bu yedi dakikalık bir video, sözler bana ait. Orada şarkı söyleyerek neşe ve hüzünle beraber meydan okumak istedim. Bu kadar kadın cinayetinden sonra çok içimde hissettiğim bir şeydi. Fakat öte yandan bunu bir temsile dönüştürmek istemedim. Çünkü yaptığım bütün işler figüratif olmasına rağmen temsil edilemez olanla temsil edilen arasında bir hareket alanı bulmaya çalışan işler.

Bir de daha önce ürettiğim, Avrupa sınır ve kültür politikalarını eleştirdiğim "Parlamento" çalışması da sergide olacak. Bu işi geçen ay Domates Biber Patlıcan'da gösterdik. Aslında çok da şaşırtıcıydı; 2009'da yaptığım bir iş olmasına rağmen bugün nasıl bu kadar güncel olduğu beni çok şaşırttı.

İnci Eviner, "Bana Kötü Birşey Oldu", HD video ses enstalasyonu, 6.53 dakika, 2016 Sanatçı ve Galeri Nev İstanbul'un izniyle.

Az önce kimse işlere bakmazken ısrarla sanata tutunmanızı 'hüzünlü' olarak tanımladınız ancak asıl hüzünlü olan bugün hâlâ aynı temaların tekrar etmesi sanki.

Bu tüm dünyada yaşanıyor. Avrupa'nın kendi değerlerini, mülteci politikaları üzerinden tartıştığı bir zaman-mekan boyutu içinde sorunsallaştırdığım "Parlamento", Seul Bienali'nde sergilendi. O zaman Paris'teydim; kolonyalist, oryantalist ve her türlü ideolojik söylem aracılığıyla üretilen bilgiden kurtulmayı konu edinen "Yeni Vatandaş" serisine başlamıştım. Sanatın merkezi olmuş bir yerin banliyösünde bulunan bir yabancı ve sanatçı olarak birçok şeyi farklı deneyimledim. Paris'in geçmişi ve modernin hesaplaşmasının da önemi var burada tabii. Sorunların daha da şiddetlendiği bugünlerde "Parlamento" videosunun hâlâ ne kadar güncel olduğunu görmek şaşırtıcı.

Elbette gündelik gerçeklikler "özgürlük, eşitlik, kardeşlik" idealinden çok uzak.

Osmanlı dönemi batılılaşmasından Cumhuriyet'e kadar yalnız Türkiye değil Batı dışında tüm ülkelerden birçok genç sanatçı gidiyor Paris'e ve orada besleniyorlar. Ama çok hüzünlü hikayeler de var. Ben de böyle bir mirası taşıyorum tabii aynı zamanda. Sanat yapma pratiğinin eylem olarak ne kadar Batılı olduğunu biliyoruz ama öte yandan biz o dünyanın içinde zaten yoktuk, böyle bir kültürel mirastan uzaktık. Dolayısıyla bütün bu ilişkiler ağı, bunu nasıl hissettiğimiz, bu resmin neresinde olduğumuz, hele bir kadın olarak benim derdim oldu ve yaptığım işlere de bunları yansıttığımı düşünüyorum.

Sergide toplumsal, politik ve sosyokültürel bağlamda kadın olmanın farklı hallerine tanık olacağız. Siz erkek egemen bir akademi süreci ve ardından yine erkek egemen bir sanat dünyasında uzun süre inat ve inançla ürettiniz. Bu süreçte kendinizi akıntıya karşı yüzüyormuş gibi hissettiniz mi?

Bu benim için temel bir varoluş soru-

nuydu. Cinsiyetin nasıl dönüştürüldüğü, kadın olma halinin içinde bulunduğumuz güç dengeleri tarafından nasıl şekillendirildiği, bütün bunların içinde özgür olma koşullarını nasıl yaratabileceğimiz çok önemliydi. Diğer taraftan bir anne olarak da bu mücadeleyi toplum içinde verdiğimi düşünüyorum. Ayrıca sınıfsal farklılıkların bu kadar keskin olduğu bir ülkede kadın olmak bu nedenle de ayrıca sorunluydu. Çünkü daima zarar gören kadının aşağı sınıf kadın olduğu düşünülürdü. Halbuki çok yanlış bir şey bu; eğitimli kadının özgürlükle ilişkisi bu nedenle çok geç gelişti diye düşünüyorum. Şimdilerde, genç kuşak olarak siz de içinde yaşadığınız durumda kendi bedeninizle ilişkinizi, özgürlük alanlarınızı sürekli yeniden ele geçirmek zorunda kalıyorsunuz. Yani her jenerasyon kendince o alanı yeniden temizlemekle, tekrar tekrar o özgürlük alanını oluşturmakla uğraştı. Bu hiçbir zaman bir süreklilik kazanmadı. Benim tecrübem, mücadelem sana geçmedi. Sen hâlâ tacizle, şununla, bununla uğraşırken gerçekte aşkın ve meydan okumanın ne olduğunu unutmaya başlıyorsun. Ben sadece ayakta kalmak ve bağımsızlığımı korumak değil; hayattaki bütün özgürlük alanlarına açılmak isterim. Öyle değil mi? Dolayısıyla kadın olmanın çok farklı bir anlamı var bu kültürde diye düşünüyorum. Kadın olmak şiddetle yan yana oldu ve bu ülkede, devletin eli hep kadının üstünde oldu, bu gerçekle yaşamak, bu bilinçle hayata devam etmek sağlam durmayı ve yeni yetenekler geliştirmeyi gerektiriyor.

Aslında sanat, kadın bedeni ve özgürlük konusunda bizi başka bir pencereden bakmaya zorluyor. Sanat tarihine böyle bakmak toplumsal cinsiyet konusunda yeni önermelerin yolunu açıyor ama ne yazık ki kültür politikası yazarlarının ve toplum bilimcilerin sanata bakışı sanatı duvar süsünden öteye geçirmedi. Nedense bizim alan onlar için daima gerçeklikten uzak bir fantezi alanı oldu. Ama görsel dilin, kültürün bütün bu çelişkilerinin görünür kılındığı, sert bir şekilde ortaya konduğu bir alandayız aslında. Batı'daki koşullarla buradakiler farklı. Orada daha kurumsal bir ayrımcılık var. Burada ise ciddi bir bilinç sorunu var, özellikle de kadınların kendi bilincinde.

Peki sizin Akademi ve sonrasındaki mücadeleniz nasıl gerçekleşti?

Her kuşakta ve dönemde sanatçı tipler değişiyor. Mesela bizim kuşakta bohem sanatçı tipi ve bunun tam tersi kurumsal sanatçı tipi yaygındı. Sanıyorum ben bu kategorilerin hiçbirine ait değildim. Ters giden bir şeyler vardı, o yüzden kendim olmak hiç de kolay değildi ve bağımsız kalabilmek, aşırı güç sarf etmek anlamına geliyordu. O kadar çok önyargı vardı ki... Sanat profesyonel bir meslek değildir ve onu tutkusuz sürdüremezsiniz. Tutkularınız ise bazen sizi aşabilir. Günlük hayat ve hayaller arasında salınıp dururken kendinizi gerçekleştirebileceğiniz özgür bir ortam kurmak istersiniz. İşte benim için atölye bu değişimin yaşandığı bir mekan olarak hayati bir öneme sahip. Akademi hayatı bir yandan çok korunaklı, yeteneklerinizi geliştirebileceğiniz ve destek görebileceğiniz bir ortamdı. Diğer yandan hayatla arasında uçurum vardı. Akademi'deki ikinci senemde bütün cesaretimi toplayıp Mehmet Güleryüz'e gittiğimde ve gerçekte Darülaceze'de desen çalışmak istediğimi söylediğimde ondan gördüğüm destek, bana yasak olan kamusal alana çıkma cesareti vermişti ve bu, benliğimi kurmak için bir olanaktı. Akademi sonrası ise benim için tam anlamıyla yere çakılmaydı. '80 darbesi, yalıtılmış bir hayat ve kayıplar... Bu dönemi hep hafızamdan silmek istedim.

Öte yandan insanın kendi yetenekleriyle başa çıkması kolay değildir. Bu, insanın meslek seçerken ve 20 yaşında vereceği bir karar değildir. Dünyaya bakışında bir farklılık, bir dil arayışın vardır, bir şey eksiktir. Bir kayıp duygusu taşımıyorsan zaten bu, insanı zaman zaman yalnızlaştıran, umutsuzluğa düşüren mücadeleyi sürdüremezsin. Seni oraya almazlar. Bir kaybın farkına varmışsındır, bir dil ararsın ve o dili içinde büyütürsün, ta ki ona bir şekil verinceye kadar... Sanatçı kimliğin ise özgürlük kadar, ağır sorumlulukların da hesabını verdiğin ömür boyu süren bir mücadeledir.

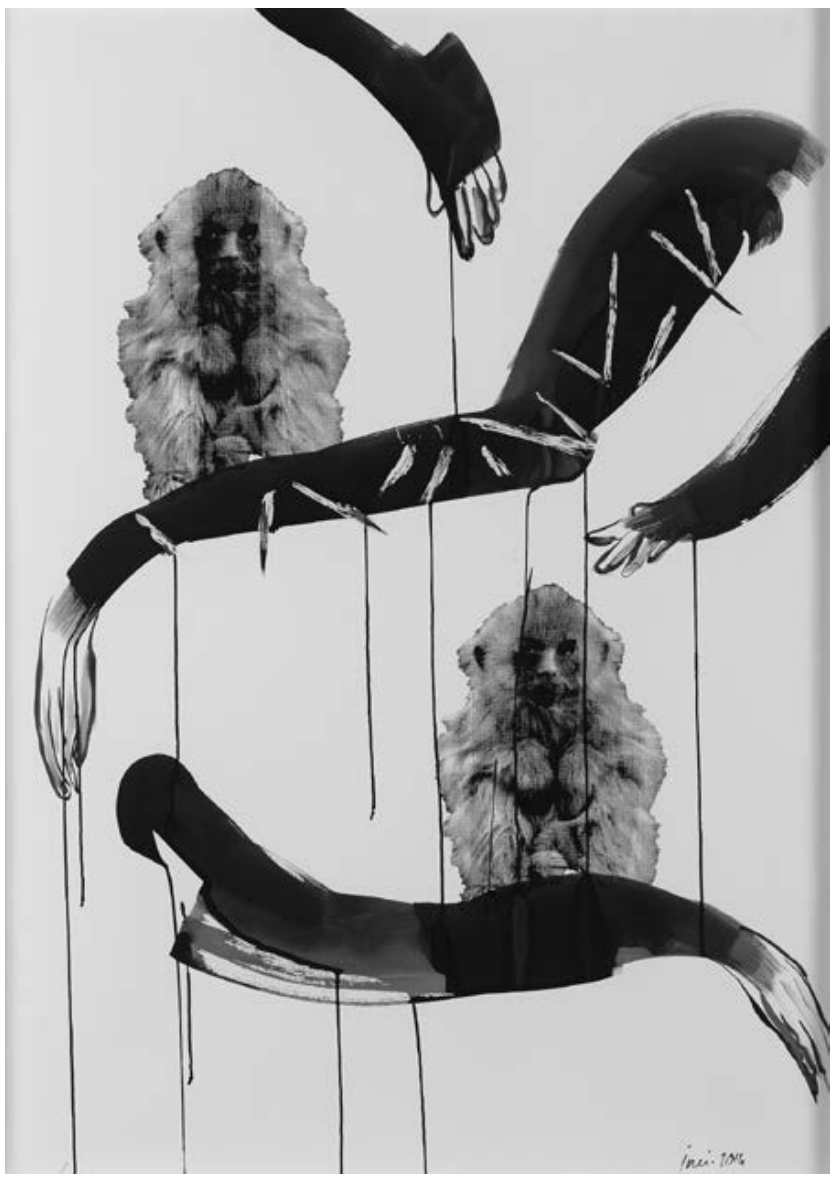

İnci Eviner, "İsimsiz", kağıt üzerine serigrafi ve akrilik, 140x100cm, 2014 Sanatçı ve Galeri Nev İstanbul'un izniyle.

Sahip olduğun değerlere sahip çıkmak ve bunları savunmak, ilkeli olmak başka bir sosyal mücadele gerektirir. Yeteneklerine güvenmek ve bunun tadına varabilmek, dilediğince bunu geliştirmek de bir disiplin meselesi oldu benim için; yani bunu sökerek almak ve korumak durumundaydım. Kadınların yaratıcılıkla ilişkisi genellikle boş zaman etkinliği olarak düşünülür. Aslında yaratıcılık, gerçek yaratıcılık muhaliftir ve içinde şiddet barındırır. Kadınlara hiç yakışmayan bu davranış, Akademi sonrası beni zaman zaman umutsuzluğa sürükledi. Kadın olmaktan vazgeçmeden hem kırılgan hem de güçlü olmayı öğrenmek çok zamanımı aldı. Üstelik kadın olarak taşıdığın tarihsel başarısızlık ve bu ülkenin kodlarında yazılı olan, annemden ve onun annesinden devraldığım edilgenlikle baş etmek ve bunları tek tek söküp atmakla geçti '80'li yıllar. Erkek egemen bir toplumun elbette sanat ortamına yansımadığı düşünülemez.

Benim zamanımda Akademi'de 'sanatın kadını, erkeği olmaz' denirdi. Fakat o zaman hissettiğim şöyle bir şey vardı: Sanatın erkeği, kadını yoksa, nasıl oluyor da tüm sevdiğim ressamlar erkek olabiliyor? Bu özgürlüğü kim onlara verdi, hangi cesaretle bu kadar özgürce üretebiliyorlar? Bunu yapabilmesi için insanın kendini hakikaten çok özgür, bağımsız hissetmesi lazım. "Peki ben bunu nasıl yapabilirim?" dediğin zaman tabii ki kadın kimliğine tosluyorsun. Betona çarpıyorsun. Yaşantın, ailen, kültürün ile bütün o tutkuyla sevdiğin resimler ve hayallerin, tutkularınla şekillendirdiğin, bunları ifade ettiğin tuvallerin arasında korkunç çelişkiler oluyor.

O dönemde bunları konuşamazdık; daha doğrusu konuşmak için gerekli dilden yoksunduk. Tanıdığım kadın sanatçılar son derece dikkatli, hanımefendi, cumhuriyetin sorumluluğunu gururla taşıyan sanatçılardı ve yüzlerinden bir şey belli etmezlerdi. Hiçbir zaman kadın-erkek meselesinden konuşmazlardı. Bundan bahsetmek, kendini mağdur kadın olarak sınıflandırmak oluyordu. Dolayısıyla kadın kimliği, cinsellik söz konusu dahi olamazdı. Halbuki Akademi'nin bütün tarihi düpedüz ayrımcılık üzerine kurgulanmıştır. Niye böyle yalan söylüyorduk ve ikiyüzlüydük bilmiyorum.

Kadın sanatçıların sayısı da az mıydı?

> "Kadınların yaratıcılıkla ilişkisi genellikle boş zaman etkinliği olarak düşünülür. Aslında gerçek yaratıcılık muhaliftir ve içinde şiddet barındırır. Kadınlara hiç yakışmayan bu davranış, Akademi sonrası beni zaman zaman umutsuzluğa sürükledi. Kadın olmaktan vazgeçmeden hem kırılgan hem de güçlü olmayı öğrenmek çok zamanımı aldı."

Resim yapmak isteyen kadın çoktu. Ben yıllarca Caddebostan'da kadınlara resim öğretmeye çalıştım ama resim yapmakla sanatçı olmak ayrı şeyler. İkisini birbirinden ayırmak lazım. Kenan Evren de resim yapardı. Herkesin amatörce resim yapması çok güzel bir şey. Akademi'de kadın sayısı çok olmasına rağmen neden hayatta kalamıyorlar onu sormak lazım. Bunu ancak bir varoluş meselesi olarak görenler hayatta kalıyor. Benim dönemim de çok güzeldi; eğitim çok iyiydi, bütün bölümler aynı salonda müthiş bir temel tasarım eğitimi aldık. Neredeyse her anını hatırlarım. Büyük bir sevgi ve heyecanla giderdik. O dönemde Mehmet Güleryüz'ün asistan olduğu Neşet Günal atölyesinde çok yetenekli arkadaşlarım vardı.

Kimse kalmadı mı?

Kimse kalmadı. Bu cidden hüzünlü ve üzerinde konuşulması gereken bir konu. İnsanları o çok sevdikleri sanatı bırakmaya iten neydi acaba? O kadar hevesli bir öğrencisin, çok iyi bir sanatçı olmak istiyorsun ama Akademi'yi bitirdikten sonra hayatın içine öyle bir fırlatılıyorsun ki yok oluyorsun, vazgeçiyorsun. Niye? İşte burada cinsellikle ve özgürlükle ilgili çok ciddi bir problem var. O çarpışmayı, yüzleşmeyi yaşamadan nasıl sanatçı olunur? Kapını kapa, atölyende hayaller kur diye bir şey yok. Bu toplumla sürekli yüzleşmemiz ve kendimizi, Simone de Beauvoir'ın dediği gibi, kadınlığı inşa etmemiz lazım.

Sokakta olup bitenden kendimi soyutlayamam ama aynı zamanda hayallerden ve şiirden de uzak durmak istemem. Form dediğimiz şeyin ne kadar karmaşık olduğunu bilirim. Basitlik istemem, temsil etmek istemem. Politik aciliyete hemen teslim olmak da istemem.

Özellikle kadınların bu farklılıkları görüp, bunların kıymetini bilmesi lazım. Bunu yapmıyor kadınlar. Herkes gibi olmak istiyorlar. Ben farklıyım, dünyaya başka gözlerle bakıyorum, bir kimlik kurmak istiyorum demek için bu kültürde inanılmaz mücadele vermek gerekiyor. Ama şimdiki jenerasyon için de başka tuzaklar var. Hep beraber dayanışma içinde sergimizi açalım, eylemlerimizi yapalım, birbirimizin sırtını okşayalım ve sanatı bir 'event' olarak ele alalım deniyor. Dostluk, arkadaşlık çok hoş, benim gençken çok özlediğim ve bizde olmayan bir şeydi ama öte yandan bu da bir tuzak, bir çeşit konformizm değil mi? Her türlü konformist sosyal ilişkinin dışında durmak gerektiğini düşünüyorum.

Belki söylediğiniz daha çok Gezi sonrası için geçerlidir.

Gezi iyi bir deneyimdi ama önemli olan onu nasıl dönüştüreceğiniz. Çünkü o aynı zamanda bireysel bir deneyimdi de herkes için. İnsanların dünyayla, kendileriyle, şiddetle yüzleşmelerinde etkili oldu.

Siz o dönemde o dirayeti nereden buldunuz?

Bence o biraz da içsel bir şey. Bu işin içine doğmuş gibi hissediyorum. Çeşitli yaş ve dönemlerimde başka isimler koydum buna ama tek bildiğim yapmazsam ölecekmişim gibi oluyorum. Çok eskiden beri hayatın banalliği, geçiciliği, anlamsızlığı ve ölümün kesinliği karşısında üretmem gerekiyormuş gibi hissediyorum, onu dönüştürmem gerekiyor. Bu çok erkenden duyduğum bir histi, başka türlüsünü bilmedim. Ama tabii bir yandan da çok izole büyüdüm; bir evin bir odasında hayaller kurarak, kitaplar okuyarak… Bir yandan cumhuriyet ailesinin kızı olmanın gururunu taşıyorsun, kendi sınıfına layık olmaya çalışıyorsun; bir yandan da çılgın hayallerin var. Sürekli kendimi kurmakla uğraştım, dış dünyayı önce edebiyatla ve resimle, daha sonra sinemayla algıladım. Akademi'de tam da çok özgür olduğumu hissettiğim bir zamanda son sene bilgisizliğime, tecrübesizliğime ve güvensizliğe yenik düştüm. Çünkü form ve sanat tarihi bilmem gerekiyordu, sadece tutkularla yapılmıyordu sanat.

Üretmeye hep devam ettiniz ama illa ki moralinizin bozulduğu anlar da olmuştur.

Olmaz mı… Boşlukta sallandığım anlar oldu. Sen o kadar çok çalışırken kimsenin işlerine bakmaması ne demek biliyor musun? Önyargılar da çok vardı. Trendler vardı, o trendlerin dışındasın ama bunun bir düşmanlık ya da ayrımcılıkla da alakası yok. Sadece dışındasın. Şu ya da bu nedenle. Tabii bir yandan bundan para da kazanmıyorsun; dolayısıyla senin sanatçı kimliğin de kabul görmüyor toplumda. Soyut bir insansın.

Özellikle 2009'da "Harem" çalışmanızla üretiminiz dikkat çekti. Bu kadar geç 'keşfedildiğiniz' için hiç haksızlığa uğramış gibi hissettiniz mi?

Mağduriyet duygusunu sevmiyorum. O yüzden hep meydan okuyan işler yaptım. Ama yine de o yılları bazen hüzünle hatırlıyorum. Çok acı şeylerdi hakikaten. Düşünsenize bu işe hayatınızı vermişsiniz, deli gibi çalışıyorsunuz ve hâlâ herkes için soyut bir fantezisiniz. '80'li, '90'lı yıllarda yaptığım resimler kadın kimliğim için fazla sert bulunur ve Freudyen bazı yorumlara yol açardı. Şimdi bunları düşündükçe gülümsüyorum.

"Harem"e gelince, uzun zaman bu işin hayalini kurdum ve ancak Fransız bir küratörün desteği ile gerçekleştirebildim. "Harem"in doğru anlaşıldığı konusunda hâlâ şüphelerim var, ağır eleştiriler taşıyan bu video iş ancak bakanların estetikle eleştiriyi, formla içeriği bir bütün olarak anladıkları zaman daha anlamlı olacak. Yani "Harem"le keşfedilmem, eğer doğruysa, beni gerçekten hiç ilgilendirmiyor. "Harem"den önce sanat ortamına beslediğim güvensizlik devam ediyor, hiç azalmadı...

Bu serginin İstanbul Modern'de yaşayan bir kadın sanatçı için düzenlenen ilk retrospektif olması konusunda ne düşünüyorsunuz?

Bana teklif geldiği zaman bu alanı nasıl istiyorsam öyle şekillendirdim. Tüm ekip, "Ne yapmak istiyorsan onu yap" dedi. Her şeyden önce kendimi bir kadın sanatçı olarak pozitif bir ayrımcılığın konusu olarak görmem doğru olmaz. Kendi kimliğimde tüm kadın sanatçıları elbette temsil etmiyorum, tersini söylemek ancak boş bir ego göstergesi olabilir.

Sanat pratiğim içsel dinamikler kadar toplumsal baskı rejimleriyle hesaplaşarak oluştu. Bir yandan daha önce bahsettiğim kendini özgürce geliştirme arzusu, öte yandan bizi etkileyen toplumsal ve politik şartların yarattığı çelişkilerin kadın kimliğinde daha görünür olması burada kadın sanatçıya bir ayrıcalık getiriyor. Bu gerçek ama aynı zamanda bunun sorumluluğunu da taşımak gerekiyor. Bu ülkedeki hassasiyetler kadın olma durumunu sürekli siyasi bir konu olarak ele almamızı gerektirdi. Daha önce belirttiğim gibi toplum içindeki kutuplaşmalar bir yana, tarihsel ve geleneksel yükümüz sanatçı kimliğimizi kurgularken çok etkili oldu. Kadın olarak bir özneden çok politikanın söylem alanı olduk. Belki de erkek sanatçılara göre iki kat yüksek sesle konuşmamız gerekiyor. Bu sergi bağlamında bu konuları tartışma fırsatımız da olacak. Daha önce neden kadın sanatçılar burada sergi yapmadı sorusunu belki başkasına yöneltmeniz gerekir ama unutmamak gerekir Kutluğ Ataman'ın cinsiyet konusunda çok sert işlerini gördüğümüz sergisi İstanbul Modern'de gerçekleşti.

Erkek egemen bir toplumda kadının davranış biçimi, hayatı, bedeni çeşitli söylemlerle şekilleniyor. Kimliğimiz pek çok Batı dışında kalan ülkelerde olduğu gibi, modernizmle geleneklerin arasına sıkışmış annelerimizin gölgesinde şekillendi. Suçluluk duymadan anne olmak, suçluluk duymadan sanat yapmak… Sanıyorum bunun arkasında çok derinde bir yerde bir türlü sanatçı özne olarak sanata adanmayı ve sanata bağlanmayı hak etmediğini düşünen bin yıllık bir kadınlık var. Ursula Le Guin'in dediği gibi kimse bize baskı yapmıyor ama resim yapmak, yazmak bir boş vakit etkinliğinden sanata ciddi bir sanat üretimine doğru evrildiğinde, başta buna kendimizi inandırmamız zaman alıyor. Senden beklenmeyen bir şeyi yapıyorsun, bunu yaparken de pek çok kadın bu kırılmaları kendi içinde gizli gizli yaşadı; kimi de bahaneleri tek tek yerinden söküp atarken hayatı ıskaladı.

Ben anneliği çok sevdim ama hep eksik yaptığımı düşündüm. Resme ayrılan zaman çocuğun ve ailenin hakkıydı ve ben bu zamanı onlardan çalmıştım. Sanat yapmak erk gerektiren bir durumsa, bu erkten ve erki besleyen, benimseyen içselleştirmiş bir toplumda yaşamak beni zaten sakatlamışsa onunla mücadelem nasıl olacak? Sanat yapabilme kapasitesi ancak birtakım büyük egoların sahip olduğu bir şeydir, onlara yakıştırılır. "Sen kim oluyorsun da sanata adanıyorsun ve bununla hayatını sürdürmeye kalkıyorsun? Git arka odada ahşap boya, resim yap ama kendin için yap, duvarlarımızı süsle..." Sanatçı olmak demek ise 'ben varım' diye ayaklarını yere vurmak demek. Bu çok karmaşık bir durum. Toplumsal baskı görmesen bile kültür ve sanat tarihin dışında tutulmuşsun, sen zaten onun içinde yoksun. Sanatçı olmak ister istemez belli bir ego gerektirir. Sen o egoyla ezici olmak istemezsin, çünkü bilirsin bütün erkeklerin o egoyla neler yaptıklarını. Asla ona talip değilsindir ama ben varım demek için de kuvvetli olman gerekir. Bu noktada hep Louise Bourgeois'yı örnek veririm. İşlerini ilk kez seneler önce Venedik Bienali'nde gördüğümde çok etkilenmiştim. Nasıl hem bu kadar kırılgan ve hem de bu kadar güçlü işler yapabildiğine şaşırmıştım.

Sonuç olarak 'kadın sanatçı olmak'tan bahsederken doğru argümanlarla konuşmamız lazım. Yoksa bu yalnızca bir pozitif ayrımcılığın sonucu gibi görünecek, anlaşılacak diye de bir rahatsızlığım var.

IstanbulArtNews

ABONE FORMU

IstanbulArtNews gazetesine 1 yıl abone olmak için abonelik formu ile beraber dekontu posta ya da e-posta yoluyla bize ulaştırınız.
Bir yıllık (11 sayı) abonelik ücreti 110 TL'dir.

Unvan
Ad: Soyad:
Adres:
Posta Kodu: Semt/İlçe:
Şehir: Ülke:
Telefon: E-posta:
Tarih: ...../...../..... İmza:

HAVALE BİLGİLERİ
PİLEVNELİ DANIŞMANLIK VE
PROJE HİZMETLERİ LTD. ŞTİ.
Türk Ekonomi Bankası Maçka Şubesi
IBAN: TR69 0003 2000 0000 0008 1937 24

Sinanpaşa Mahallesi
Süleyman Seba Caddesi No:16
Beşiktaş / İstanbul
T: +90 (212) 259 03 94
F: +90 (212) 259 03 95
abone@istanbulartnews.com

* Teslimat için iş adresi tercih edilir.
** Gazeteniz 10 iş günü içerisinde teslim edilir.

IstanbulArtNews
Aylık Sanat Gazetesi
Haziran, 2016 Sayı: 32

İmtiyaz Sahibi: Pilevneli Danışmanlık ve Proje Hizmetleri Ltd. Şti. adına Murat Pilevneli

Genel Yayınlar Direktörü: Yasemin Bay
yasemin@istanbulartnews.com

IAN. Yayın Yönetmeni: Özlem Altunok
ozlem@istanbulartnews.com

Yazı İşleri Müdürü: Nilüfer Şaşmazer
nilufer@istanbulartnews.com

Tasarım Uygulama: Hüseyin Aktürk
huseyin@istanbulartnews.com

Reklam:
reklam@istanbulartnews.com

Müşteri İlişkileri ve Abonelik:
abone@istanbulartnews.com

İdari Koordinatör: Kaan Çongaralı
kaan@pilevneli.com

Hukuk Danışmanı:
Av. Ahmet Çoban
ahmetcoban@cobanhukuk.com

Yönetim Yeri:
Sinanpaşa Mahallesi
Süleyman Seba Caddesi No:16
Beşiktaş / İstanbul

İletişim:
T: +90 (212) 259 03 94
F: +90 (212) 259 03 95
info@istanbulartnews.com

Basıldığı yer:
Dünya Süper Veb Ofset A.Ş.
"Globus" Dünya Basınevi 100. Yıl Mh.
Bağcılar – İST.
Tel: 0212 440 24 24

Yayın türü: Aylık süreli

ISSN: 2148-1105

Istanbul Art News ve buna bağlı ekleri Pilevneli Proje ve Danışmanlık Ltd. Şti. tarafından yayımlanmıştır. Bu yayında yer alan yazı ve fotoğrafların tüm hakları kredi sahiplerine veya Istanbul Art News'e aittir. İzinsiz alıntı yapılamaz. Tüm yazı ve görsellerden imza sahibi sorumludur. İlanların sorumluluğu ilan sahiplerine aittir.